

Høringssvar fra Fylkesrådet i Viken - NOU 2023:10 - Leve og oppleve - Reisemål for en bærekraftig fremtid

Vi viser til brev fra Nærings- og fiskeridepartementet datert 31. mars 2023 angående høringsinnspill til Reisemålsutvalgets rapport NOU 2023:10 *Leve og oppleve. Reisemål for en bærekraftig fremtid.*

Nærings- og fiskeridepartementet ber i høringsbrevet om at innspill til utredningen knyttes til rapportens kapitler og tilrådingene i det enkelte kapittel. Det er ivarettatt i følgende høringssvar fra fylkesrådet i Viken:

1. Fylkesrådet i Viken mener at NOU 2023:10 Leve og oppleve. Reisemål for en bærekraftig fremtid analyserer problemstillinger som er relevante for bærekraftig reisemålsutvikling, og at rapporten konkluderer med gode tiltak som vil håndtere utfordringene reiselivet i Norge står over for.
2. Fylkesrådet i Viken stiller seg bak de 39 tilrådingene i utredningen, men vi har ytterligere innspill til tilrådingene 3, 5, 6, 25, 26, 30, og 34. Fylkesrådet har i tillegg fire generelle innspill (angående fritidsboligkommunenenes særskilte økonomiske utfordringer; reisemål, distriktsutvikling og bosetting av flyktninger; kulturminner; og friluftsliv), ett innspill om sykkelturisme samt innspill til en tekst på rapportens side 119.
3. Fylkesrådet i Viken støtter forslaget om at fylkeskommunene skal forvalte et nasjonalt besøksbidrag, forutsatt at fylkeskommunene tilføres tilstrekkelige ressurser til å håndtere disse oppgavene.

Fylkesrådet i Vikens generelle kommentarer og innspill til rapporten

I tillegg til innspill til rapporten kapitler og tilrådingene (se under) har fylkesrådet i Viken følgende generelle innspill og kommentarer til rapporten.

Fritidsboligkommunenenes særskilte økonomiske utfordringer

Fylkesrådet i Viken mener det er noe problematisk å legge inntektssystemutvalgets konklusjon til grunn, om at fritidsboligkommuner ikke trenger mer overføringer siden de kommunene selv har valgt å legge til rette for fritidsboligbygging. Flere av utgiftene er "selvpåført", men særskilt bør utgifter til beredskap, legevakt og helse- og omsorgstjenester håndteres/utredes. Det er ikke frivillig for kommunene, og det fører

NARING Distrikt og regional næringsutvikling

Postadresse: Postboks 220, 1702 SARPSBORG
Besøksadresse: Galleri Oslo Schweigaards gate 4, 0185 OSLO
Telefon: 32 30 00 00

E-post: post@viken.no
Internett: www.viken.no
Org.nr.: 921693230

til en overføring av utgifter fra hjemstedskommune til fritidsboligkommunen. Det er også utgifter som øker med endret bruk av fritidsboligen som det har vært utfordrende for kommunene å forutse. Digitalisering, hjemmekontor og høy hyttestandard gjør at flere er lengre på fritidsboligen, også de som trenger oppfølging av kommunens helse- og omsorgstjenester. Enten bør inntektssystemet justeres, eller så bør utvalget peke på konkrete løsninger utenfor inntektssystemet for å veie opp for slike kostnader.

Reisemål, distriktsutvikling og bosetting av flyktninger

Fylkesrådet i Viken mener arbeidet med reisemål, distriktsutvikling og bosetting og integrering av flyktninger i distriktskommuner bør ses i sammenheng. Mange flyktninger har verdifull kompetanse som kan gjøres kompatibel med lokal utvikling av reiselivsnæring. Det kan åpne for nye muligheter i det lokale arbeidet med reisemål, og det kan være en inngang til arbeidslivet for flyktninger i distriktskommuner. Samtidig kan bosetting av flyktninger bidra til en ønsket vekst i folketall og arbeidskraft i distriktskommunene. For at flyktningene skal bli boende, er det viktig at de blir sosialt akseptert og inkludert i lokalmiljøet, og at de kommer raskt inn på det lokale arbeidsmarkedet. Kommunen, næringslivet, frivillige organisasjoner og flyktningene bør samarbeide om en tverrfaglig utvikling av en helhetlig integrering i lokalsamfunnet. Det krever støtte fra en nasjonal politikk som ser flyktningarbeid, næringsutvikling og sosial integrering som en helhetlig lokal samfunnsutvikling, ved blant annet å:

- 1. øke distriktskommunenes helhetlige bærekraft, ved å styrke det lokale næringslivet, med vekt på videreutvikling av reisemål og andre områder som kan bidra til nye lokale næringer*
- 2. inngå avtale med distriktskommunene om bosetting av flyktninger på kontinuerlig basis*
- 3. knytte den enkelte flyktningens medbrakte kompetanse og individuelle plan for videre kvalifisering opp mot kapasiteten og behovene i kommunen og det lokale næringslivet ved valg av bosettingskommune, og tidlig kople flyktningen til en mentor fra det aktuelle fagfeltet for rask innpass i det lokale arbeidslivet.*
- 4. styrke kommunens, næringslivets, frivillighetens og flyktningenes kompetanse i å sammen forvalte integrering som en ressurs og en helhetlig prosess i lokalsamfunnet*

Kulturminner

Fylkesrådet i Viken mener dette en viktig utredning for det utviklingsrettede kulturminnevernet. Kulturminner og kulturmiljø er viktige attraksjoner med utviklingspotensial, og disse må løftes fram på linje med natur og naturarven. Derfor er det positivt at tilrettelegging av kulturarv kan gjøres gjennom fellesgodefinansiering. I fylkeskommunens rolle som regional utviklingsaktør og forvalter av fellesgodemidler kan fylkeskommunen utløse de samlede mulighetene som ligger i kulturminner som er adskilt av kommunegrenser.

Normen med tilrettelegging knyttet til 10-årig avtalefestet skjøtselsplan, styrt av kommune eller annen stabil institusjon, gir langsiktige rammer for kulturminner som besøksattraksjon. Dette, samt at frivilligheten ofte er engasjert i tilrettelegging og skjøtsel, bidrar til kobling mellom kulturmiljø, reiseliv og lokalsamfunn, altså bred verdiskaping. Fylkesrådet i Viken ønsker i denne forbindelse å påpeke to momenter som mangler i rapporten:

- 1. Stat, fylkeskommuner og kommuner har løftet fram ulike kulturmiljø, herunder Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse, regionale kulturmiljø og kommunale kulturmiljø, men også satsinger som Historiske vandreruter. Disse bør omhandles eksempelvis i rapportens diskusjon om sertifisering.*
- 2. Tilrettelegging av kulturminner skjer under særskilte forutsetninger og disse bør framgå i rapporten. Eksempelvis tilrettelegges automatisk freda kulturminner etter avtale med fylkeskommunen med hjemmel i kulturminneloven § 11a.*

Friluftsliv

Det er satt ambisiøse mål for et aktivt friluftsliv, både gjennom ivaretagelse av allemannsretten, bevaring og tilrettelegging av turområder og stimulering til aktivitet. Friluftsliv er viktig både for bolyst, livskvalitet og god folkehelse, og må derfor sikres for framtida.

Fylkeskommunen skal bidra til at alle kan drive med friluftsliv i eget nærområde, uavhengig av sosial status eller funksjonsevne. Det stimuleres til dette gjennom blant annet tilrettelegging og ivaretagelse av allemannsretten. God besøksforvaltning kan bidra til å også styrke innbyggernes muligheter for nærfriluftsliv, men det blir viktig at reisemålsarbeidet ikke bidrar til unødig innskrenkning av allemannsretten og det såkalte «gratisprinsippet». Finansiering av fellesgoder gjennom en avgift som skal hentes inn nasjonalt, men forvaltes regionalt og lokalt ser ut til å ivareta disse prinsippene. Utforming av en slik ordning krever stor grad av medvirkning av alle som blir berørt.

Friluftsløven åpner i dag for å kunne kreve en avgift for å dekke kostnader knyttet til opparbeidelse og drift av spesielt tilrettelagte områder, herunder utfartsparkeringsplasser. Fylkeskommunen som friluftslivsmyndighet er bekymret for at disse mulighetene nå kan utnyttes til å kreve inn avgift også for stier og løyper, i strid med «gratisprinsippet». Det finnes i dag flere frivillige bidragsordninger som gode alternativer.

Fylkesrådet i Viken er kjent med at det også pågår et arbeid med å endre Friluftsløvens §14 om avgift for adgang til friluftsområder. Her støtter vi oss på friluftslivsorganisasjonens viktige prinsipper om at informasjon, tilrettelegging og kanalisering må prioriteres framfor ferdselsforbud.

Fylkesrådet i Vikens innspill og kommentarer til rapportens kapitler og tilrådinger

I den følgende tekst gjengis de tema og tilrådinger som Fylkesrådet i Viken har kommentarer til, mens øvrige er utelatt.

Reisemålsledelse med tilrådingene 1-13

Ifølge utvalget handler reisemålsledelse om å definere og koordinere utviklingen av et mer bærekraftig reiseliv på reisemålet. En reisemålsledelse er en bredt sammensatt gruppe med deltakere fra privat, offentlig og frivillig sektor og eventuelt andre aktører i lokalsamfunnet, som samarbeider for å oppnå visjonene og målene for reisemålet.

Fylkesrådet i Viken støtter utvalgets tilrådninger for reisemålsledelse, men har innspill til tilrådingene 3, 5 og 6. Innspillene er skrevet i kursiv.

3. Strategier og hovedprioriteringer for en bærekraftig reisemålsutvikling må forankres i kommunenes planverk. Det juridiske fundamentet er kommunale vedtak etter plan- og bygningsloven. Reisemålsledelsen får da et formelt og demokratisk grunnlag for videre arbeid med næringsutvikling og besøksforvaltning.

Fylkesrådet i Viken anser dette som en som en sentral forutsetning for helhetlig reisemålsutvikling. Lokalsamfunnets og reiselivets behov og interesser må balanseres i et langsiktig perspektiv.

5. Roller og ansvarsfordeling må avklares ut fra hvert reisemåls egenart. Hvilken aktør som skal lede arbeidet i reisemålsledelsen, må avklares lokalt og formaliseres gjennom avtaler. Kommunene kan delegerer ansvar for å gjennomføre oppgavene. Aktøren som får det overordnede ansvaret for å drive samarbeidet må ha nødvendige ressurser og mandat til å ta ansvaret.

Fylkesrådet i Viken er bekymret for kommunenes manglende kapasitet til å følge opp allerede pålagte oppgaver, og ikke-lovpålagte oppgaver blir derfor nedprioritert i flere kommuner. En forventning om at kommunene skal ta ansvar for å etablere og følge opp en reisemålsledelse kan føre til urealistiske forventninger blant lokalt/regionalt reiseliv/næringsliv, og at prosessarbeidet med reisemålsledelsen enten ikke følges opp som tenkt, eller at kommunen som demokratisk styrt myndighet må gi fra seg kontroll grunnet manglende administrativ (prosess)kapasitet. I tillegg til at en ordning med besøksbidrag kan finansiere reisemålsledelsen, bør utvalget utrede løsninger som svarer til utfordringen til kommunenes administrative kapasitet til å ta på seg en slik prosessoppgave. For å håndtere muligheter og begrensninger som går på tvers av kommunegrensene, bør også de interkommunale politiske rådene kunne ta en mer framtrædende rolle.

6. Regionale myndigheter må ta en aktiv rolle som samarbeidspartner for å styrke kommunenes kompetanse og arbeid. Det innebærer også at fylkeskommunen i større grad må prioritere samhandling mellom ulike sektorer med betydning for reiselivet.

Viken fylke har mange kommuner og reisemål. Det kan være krevende for kommuner å avveie mellom lokale hensyn i sin kommune, spesielt hvis det er i interessekonflikt med lokale interesser i andre kommuner. Mekanismer som «allmenningens tragedier» og «kappløp mot bunnen» kan oppstå ved manglende koordinering av interesser som går på tvers av kommunegrenser. Ved forvaltning av områder som går på tvers av kommunegrenser mener Fylkesrådet i Viken at det regionale nivået kan tillegges en viktigere rolle, også i kraft av å være regional myndighet. Eksempelvis gjennom regionale arealplaner som ser arealforvaltning i sammenheng med besøksforvaltning og næringsutvikling.

Besøksforvaltning med tilrådingene 14-24

Besøksforvaltning innebærer å utvikle strategier og benytte ulike verktøy for å forebygge og avbøte uønskede konsekvenser av besøk på naturmiljø, kultur-miljø og/eller i lokalsamfunn, i tillegg til å øke den sosiale, kulturelle, økonomiske og miljømessige verdiskapingen (Reisemålsutvalgets definisjon). Dette gjøres ved helhetlig, overordnet planlegging og forvaltning av reisemål som tilrettelegger for gode opplevelser for både besøkende og lokalbefolkning. Samtidig skal verdiskaping og sysselsetting i lokal reiselivsnæring ivaretas, og natur og landskap forvaltes innenfor bærekraftige rammer.

Fylkesrådet i Viken støtter utvalgets tilrådninger for besøksforvaltning.

Finansiering av fellesgoder med tilrådingene 25-29

Reisemålsutvalget påpeker at mulighetene for å finansiere etablering, drift og vedlikehold av fellesgoder har vært en utfordring i reiselivet over lang tid. Videre er ønsket om å oppleve natur- og kulturattraksjoner, et sentralt formål hos de som besøker Norge. For mange reiselivsbedrifter er tilgang til fellesgoder avgjørende for hvilke opplevelser og tjenester de kan tilby, samtidig som godene også er viktige for lokalbefolkningen. Utvalget viser til at manglende finansiering kan svekke verdien for både lokalbefolkning, besøkende og reiselivsnæring.

Fylkesrådet i Viken støtter utvalgets tilrådninger for finansiering av fellesgoder, men har innspill til tilrådingene 25 og 26. Innspillene er skrevet i kursiv.

25. Etablere en modell for fellesgodefinansiering hvor de besøkende bidrar. Besøksbidraget må kreves inn nasjonalt fortrinnsvis via transport inn til eller ut av landet, både fra passasjerer som kommer med fly, cruiseskip og ferge, tog, buss og fra privatbilister. Inntektene fra besøksbidraget må øremerkes til å finansiere investeringer, drift og vedlikehold av fellesgoder for tilreisende og fastboende.

Viken fylke har en stor andel nasjonale gjester, deriblant fritidsboligbrukere, som setter like store fotavtrykk som internasjonale gjester gjør. Fylkesrådet i Viken vil påpeke at fylker med høyere andel norske gjester må ha lik tilgang til finansiering av fellesgoder over besøksbidraget.

26. Inntektene fra besøksbidragene fordeles mellom fylkeskommunene, som behandler søknader om midler til fellesgodetiltak. Det må utarbeides en fordelingsnøkkel som gir en rettferdig fordeling av midler mellom fylkeskommuner.

Fylkesrådet i Viken støtter forslaget om at fylkeskommunene skal behandle søknader og fordele midler til fellesgoder. Det er her viktig at dette er øremerkede midler og at fylkeskommunene tilføres tilstrekkelige ressurser som sikrer langsiktighet i fellesgodefinansieringen.

Transport og tilgjengelighet med tilrådingene 29-34

Transport av turister står for store deler av reiselivets klima- og miljøavtrykk. For å redusere avtrykket må lav- og nullutslippstransport kombineres med kollektive transportformer og delingsmobilitet. Reisemålsutvalget påpeker at hvis slike reiser skal være attraktive for både utenlandske og norske besøkende må tilbudet være sømløst både i ruteoppsett, tilgjengelighet og betalingsform.

Fylkesrådet i Viken støtter utvalgets tilrådninger for finansiering av fellesgoder, men har innspill til tilrådingene 30 og 34, samt et innspill om sykkelturnisme og en kommentar til rapportens side 119. Innspillene er skrevet i kursiv.

30. Takstsystemet bør harmoniseres slik at det er mulig å tilby sammenhengende billett via en nasjonal reiseplassplanlegger for besøkende på tvers av fylkesgrenser.

Fylkesrådet i Viken anser dette som helt sentralt både for besøkende og innbyggere. EnTur er statens nasjonale løsning og skal løsningen ha den tiltenkte kraft må det være en forpliktelse fra alle offentlige transportaktører å støtte opp om løsningen, samt incentiver for private aktører å slutte seg til. Staten må sette av nok ressurser til videre utvikling som ivaretar ulikheter i aktørenes pris- og sone-strukturer samtidig som tjenestens brukervennlighet og kvalitet ivaretas. I Nasjonal transportplan adresserer Viken fylkesråd utfordringene med finansiering av kollektivtransporten, som er svært krevende. Dette har også KS med et samlet fylkesordførerkollegium løftet frem. Det kan få konsekvenser som i redusert rutetilbud, Fylkesrådet i Viken anser derfor tilstrekkelig finansiering som en grunnleggende utfordring for denne tilrådingen.

34. Opprette særskilte ruter for kollektivtransport i høysesong, identifisert av reisemålene og finansiert over besøksbidraget.

Fylkesrådet i Viken anser dette som en god løsning, forutsatt at besøksbidraget er tilstrekkelig finansiert. Reisemålsutvalget nevner spleiselag mellom reiselivsaktører, kommune og fylkeskommune. Fylkesrådet i Viken mener at også staten må inkluderes i spleiselaget, spesielt for togreiser.

Innspill om sykkelturisme:

Fylkesrådet i Viken foreslår at sykkelturisme også omtales i rapporten. Det er et stort potensial for attraktive reiselivsprodukter med sykkel som transportform. De nasjonale sykkelrutene bør suppleres med et mer finmasket rutenett, eksempelvis basert på gårds- og seterveier. Slike ruter vil ha verdi for både fastboende og turister. Rutene må tilrettelegges med merking, informasjon, fasiliteter og tjenestetilbud for syklistene. Statens veivesen vil være en viktig samarbeidspartner og prosjekteier her.

Kommentar til følgende tekst på side 119: Samordnede transportløsninger kan øke kundegrunnlaget for kollektivtransport på reisemål. Slike løsninger kan utvikles gjennom tjenesteinnovasjon, digitalisering og videreutvikling av delingsplattformer. Fylkeskommunen bør derfor i større grad prioritere samhandling mellom ulike sektorer som har betydning for reiselivet.

Fylkesrådet i Viken mener at rapporten bør beskrive hvordan kan denne samhandlingen skal sikres. I dette ligger også utvikling av nye finansierings- og forretningsmodeller. Videre bør bilrestriksjoner og plassering av bil- og sykkelparkering ses i sammenheng sammen med fotgjengervennlige lokalsamfunnssentre og møteplasser med parkering i ytterkant. Delingsmobilitet, sykling og gåing bør nevnes spesifikt som en naturlig del av kollektivtransport også for besøkende.

Cruise med tilrådingene 35-39

Reisemålsutvalget viser til at cruise må bidra til å nå de overordnede bærekraftmålene og et bærekraftig reiseliv på linje med øvrige deler av reiselivet. Cruisenæringens bidrag til verdiskaping og lokalsamfunn på land må derfor sees opp mot næringens avtrykk med hensyn til miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft.

Fylkesrådet i Viken støtter utvalgets tilrådninger for cruise.

Med vennlig hilsen
Fylkesrådet i Viken ved
Johan Edvard Grimstad
Fylkesråd for næring og tannhelse